

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to'plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo'mitasi

Tashkiliy qo'mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo'mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo'mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og'li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o'qituvchisi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo'mita a'zolari:

Sh. Jabbarov – O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi boshqarmasi boshlig'i o'rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg'iziston Respublikasi O'sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo'jalik fanlar doktori, professor. (Qirg'iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog'iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog'iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo'jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog'iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo'limi boshlig'i, qishloq xo'jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo'jalik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg'anybayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to'plam O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug'i bilan oliy ta'lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o'tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro'yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o'tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o'qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag'ishlangan maqolalar o'rin olgan

To'plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to'g'riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

ANTIBIOTIKLAR VA ANTIGELMINTIKLARNING HAYVON ORGANIZMIGA TA'SIRI

Komiljonov S.K., Dosimbetova N.M.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Hozirgi kunda veterinariya amaliyotida yuqumli va invazion kasalliklarni davolashda antibiotiklar hamda antelmintiklar keng qo'llanilmoqda. Ularning to'g'ri tanlanishi va dozalanishi hayvon sog'lig'ini tiklashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, dori vositalarining noto'g'ri qo'llanishi hayvon organizmida toksik ta'sir, allergik reaksiya hamda mikroorganizmlarda rezistentlik (chidamlilik) paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi. Kasallikni oldini olish yoki bemorga davo ko'rsatish maqsadida dori vositalari tanaga yuborilishi qo'llanilishi kerak. Shundagina ular tana to'qimasi bilan bog'lanib o'z ta'sirini namoyon etadi. Dorilarning bu ta'siri, samarasi ko'p tomonlardan ularning tanaga yuboriladigan yo'lga bog'liq bo'ladi. Masalan, shumshay dorilar (xlorli, og'iz orqali qabul qilinsa tana to'qimasayda, bemorga to'g'ri bir (in'ektsiya) qilinadi. Umumiy farmakologiyada dorilar ma'lum bir yo'l bilan yuborilganida ta'siri ham har xil bo'ladi (masalan, zarurat tug'ilganida og'iz orqali ichish sur'ati, in'ektsiya qilinma markaziy nerv tizimiga ta'sir etib, tinchlantiradi, qon bosimini tushiradi). Dorilarni tanaga yuborish yo'llari umumiy qabulda farmakologik ta'siri yaxshi namoyon bo'ladigan yo'l (tanlaniladi) kerak. Umuman olganda dori vositalari ikki yo'l bilan tanaga yuborilishi mumkin: enteral va parenteral yo'llar.

Antibiotiklar — bu mikroorganizmlarning o'sishini to'xtatuvchi yoki ularni yo'q qiluvchi biologik yoki sintetik moddalardir. Veterinariya amaliyotida eng ko'p qo'llaniladigan antibiotiklar qatoriga penitsillinlar, tetratsiklinlar, makrolidlar, aminoglikozidlar va sefalosporinlar kiradi. Ular bakterial infeksiyalarni davolashda yuqori samaradorlikka ega bo'lib, to'g'ri qo'llanganda hayvonning sog'lig'ini tez tiklaydi. Ammo antibiotiklardan me'yordan ortiq yoki uzoq muddat foydalanish natijasida hayvon organizmida disbakterioz, jigar va buyrak faoliyatining buzilishi kuzatiladi. Shuningdek, antibiotiklarga nisbatan mikroorganizmlarning rezistentligi ortib, ularning ta'siri kamayadi.

Antelmintiklar esa ichki parazitlar — gelmintlarga qarshi ishlatiladigan dori vositalari hisoblanadi. Ular hayvon tanasidagi nematodlar, tsestodlar va trematodlarni yo'q qilishda samarali natija beradi. Veterinariyada keng tarqalgan antelmintik preparatlarga albendazol, fenbendazol, ivermektin va pirantel kiradi. Bu preparatlar parazitlarning nerv-mushak tizimiga ta'sir etib, ularni falaj holatga keltiradi va tanadan chiqarib yuboradi. Ammo doza oshirib yuborilganda yoki noto'g'ri qo'llanganda ularning toksik ta'siri paydo bo'lib, ayniqsa yosh hayvonlarda jigar va asab tizimi faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa Antibiotiklar va antelmintiklar veterinariya amaliyotida hayvon sog'lig'ini saqlashda va kasalliklarning oldini olishda muhim o'rin tutadi. Ularni ilmiy asosda, hayvonning turi, yoshi va fiziologik holatiga qarab to'g'ri dozada qo'llash zarur. Shuningdek, mikroorganizmlar va parazitlarda rezistentlikni kamaytirish maqsadida preparatlarni navbatma-navbat ishlatish, davolashdan so'ng esa organizmni detoksikasiya qilish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. M.N. Maxsumov M.N. Malikov Veterinariya farmakologiyasi. – Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2019. – 256 b.
2. Karimov M. Hayvonlarda yuqumli va invazion kasalliklarni davolashda antibiotiklar va antelmintiklarning qo'llanilishi. – “Veterinariya amaliyoti jurnali”, 2021, №4, 45–49-betlar.

3. Radostits O.M., Gay C.C., Hinchcliff K.W., Constable P.D. Veterinary Medicine: A Textbook of the Diseases of Cattle, Horses, Sheep, Pigs and Goats. – 11th Edition. – Elsevier, 2017.
4. Bowman D.D. Georgis' Parasitology for Veterinarians. – 11th Edition. – Elsevier, 2020
5. Jukov A.P., Nikitin V.V. Veterinarnaya farmakologiya i toksikologiya. – Moskva: "Agropromizdat", 2018. – 384 s.
6. Safarov, A., Akramova, F., Azimov, D., Mihalca, A. D., & Ionică, A. M. (2021). Updates on the distribution and host spectrum of *Dirofilaria repens* in the Republic of Uzbekistan. *Parasitology Research*, 120(12), 3987-3992.
7. Сафаров, А. А., Акрамова, Ф. Д., Шакарбаев, У. А., & АЗИМОВ, Д. А. (2018). Паразитофауна домашней собаки (*Canis familiaris* Dom.) современного мегаполиса Ташкента. Российский паразитологический журнал, 12(4), 41-49.
8. Safarov, A. A., Akramova, F. D., Shakarbaev, U. A., & Azimov, D. A. (2018). Parasitic fauna of domestic dog (*Canis familiaris* Dom.) of the modern metropolis of Tashkent.
9. To'rayevich, N. B., Safarov, A. A. U., Akramova, F. D., Azimov, D. A., Shakarbayev, U. A., & Berdibayev, A. S. (2020). The cycle of nematode *Dirofilaria immitis* (Leidy, 1856) in the ecological and epizootological chains of canines in the biocoenoses of Uzbekistan. *American Journal of Zoology*, 3(1), 5-9.
10. Safarov, A., Kunisov, B., Arepbaev, I., & Sazmand, A. (2024). First record of nasopharyngeal myiasis caused by *Cephalopina titillator* (Clark, 1816) in camel (*Camelus dromedarius* Linnaeus, 1758) in Uzbekistan. *Veterinary Parasitology: Regional Studies and Reports*, 51, 101029.
11. Mechouk, N., Safarov, A., Kunisov, B., Sazmand, A., & Deak, G. (2025). A six-legged anomalous *Dermacentor niveus* (Acari: Ixodidae) female tick from a camel (*Camelus dromedarius*) in Uzbekistan. *Persian Journal of Acarology*, 14(2), 357-360.

QORAMOLLARDA MASTIT KASALLIGI KLINIKASI, DIAGNOSTIKASI VA IQTISODIY ZARARI

Komiljonov S.K., Sultonova N.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Chorvachilik tarmog'ida sut ishlab chiqaruvchi sigirlar iqtisodiy jihatdan eng samarali hayvon turlaridan biri hisoblanadi. Bir sigir yil davomida o'rtacha 3000–6000 litr sut beradi, ba'zi naslli zotlarda bu ko'rsatkich 8000–10000 litrgacha yetadi. Bunday yuqori mahsuldorlik nafaqat fermer xo'jaliklarining daromad manbai, balki oziq-ovqat sanoati uchun barqaror xom ashyo bazasidir. Sutdan olingan ikkilamchi mahsulotlar — sariyog', pishloq, qatiq, kefir, smetana va qandolat sanoatida qo'llaniladigan quruq sut kukunlari — iqtisodiyotda katta aylanma hosil qiladi.

Sigir suti iqtisodiy nuqtai nazardan ham o'ta muhim mahsulotdir. U chorvachilik mahsulotlari orasida eng barqaror savdo segmentini tashkil etadi. Sog'lom sigirlarning yuqori mahsuldorligi fermer xo'jaliklariga doimiy daromad keltiradi, mamlakat oziq-ovqat mustaqilligini ta'minlaydi va eksport salohiyatini oshiradi. Shu boisdan, sut ishlab chiqarish hajmi va sifati nafaqat veterinariya salomatligi, balki butun iqtisodiy tizim uchun muhim mezon hisoblanadi.

Biroq, bu tizimning barqarorligini buzuvchi omillar orasida mastit kasalligi alohida o'rin tutadi. Mastit – sigirlarning sut bezlarida sodir bo'ladigan yallig'lanish jarayoni bo'lib, u sut ishlab